

विषय :- देणगीदार साईभक्तांना द्यावयाच्या सुधारीत सेवा-सुविधांबाबत...

प्रस्तावना- श्री क्षेत्र शिर्डी येथे, श्री साईबाबांच्या दर्शनासाठी देश-विदेशातून दररोज हजारो साईभक्त शिर्डीत येत असतात. अशाप्रकारे जगाच्या कानाकोप-यातून येणा-या साईभक्तांची दिवसेंदिवस शिर्डीमध्ये मोठया प्रमाणात गर्दी वाढत आहे. श्रींचे यथोचित दर्शन झाल्यानंतर साईभक्तांच्या मनाला मोठया प्रमाणात आत्मिक समाधान लाभते. त्यामुळे साईभक्तांना जणुकाही मनातील सर्व इच्छा-आकांक्षा पूर्ण झाल्याचा प्रत्यय शिर्डीत आल्यावर मिळतो. श्रींचे दर्शन झाल्यानंतर साईभक्त हे आनंदी आणि प्रसन्न मुद्रेने मंदिरातून बाहेर पडल्यावर, आपणही श्री साईबाबांना काहीतरी यथोचित देणगी स्वरूपात (रोख रक्कम/ चेक/ डीडी, परकीय चलन, मौल्यवान वस्तु, सोने-चांदी, विविध रंगांची वस्त्रे वगैरे) अर्पण करावी, अशी प्रत्येक साईभक्ताची मनोमन भावना असते. त्यामुळे श्रींना मनोभावे दक्षिणा अर्पण करण्यासाठी श्री साईभक्त संस्थानचे देणगी काऊंटरवर जाऊन आपआपल्यापरीने यथाशक्ती देणगी देत असतात.

मा. व्यवस्थापन समितीचे सभेतील निर्णय :-

१) निर्णय क्र.८७२/दि.३०.११.२०१६ अन्वये, “रक्कम रु.२५,०००/- व त्यापुढील रकमेची / वस्तु साहित्याची देणगी देणा-या साईभक्तास २० ग्रॅम वजनाच्या चांदीच्या श्री साई पादुका तसेच साईचरित्र ग्रंथ व एक श्री डी फोटो प्रसादरूपाने देण्यात यावा,” असे ठरले आहे.

२) निर्णय क्र.५१५/दि.२२.०८.२०१८ अन्वये, “श्रींना अर्पण होणारी ०१ मीटर पर्यन्तच्या लांबीची वस्त्रे श्री साईभक्तांना मोफत देण्यात यावी. एक लाख व त्यापेक्षा जास्त रक्कम देणगी देणा-या साईभक्तांना मोठया आकाराचे वस्त्र भेट म्हणून देण्यात यावे.” असे ठरले आहे.

त्यास अनुसरून संस्थानमार्फत सध्या देणगी काऊंटरवर रक्कम रु.२५,०००/- व त्यापेक्षा अधिक रकमेची, रोख स्वरूपात अथवा चेक/डीडी, परकीय चलन, सोने- चांदीच्या वस्तु अथवा मौल्यवान माणिक मोती, खडे व इतर वस्तुरुपाने देणगी देणा-या साईभक्तांना सेवा-सुविधा देण्यात येत आहेत.

तदंतर, दि.०९.०६.२०२० रोजी झालेल्या मा.तदर्थ समितीचे सभेसमोर सध्या देण्यात येत असलेल्या सेवा-सुविधा व प्रस्तावित सेवा-सुविधांबाबत प्रस्ताव सादर करण्यात आला होता. त्यावर निर्णय क्र. ३४९ अन्वये, खालीलप्रमाणे निर्णय झालेला आहे.

३) निर्णय क्र.३४९/दि.०९.०६.२०२० अन्वये, “यावर सविस्तर चर्चा होऊन, उपरोक्त प्रस्तावात नमुद केल्याप्रमाणे रकमेनिहाय साईभक्तांना सेवासुविधा पुरविणेस व त्याकामी येणा-या अपेक्षित खर्चास मान्यता देण्यात आली. तथापि, रक्कम रु.५०,००१/- ते रु.२,००,०००/- पर्यंत देणगी देणा-या साईभक्तांना श्रींचे फोटो ऐवजी श्रींची छोटी मुर्ती देण्यात यावी. नवीन शालची खरेदी कदापीही करू नये, तसेच खर्चात बचत करणेकामी साईभक्तांकडून देणगी स्वरूपात मिळणा-या शाल यांचा वापर करण्यात यावा, असे ठरले. प्रस्तुत प्रकरणी व्यवस्थापन समितीचे दि.३०.११.२०१६ रोजीचे सभेतील निर्णय क्र.८७२ व दि.२२.०८.२०१८ रोजीचे सभेतील निर्णय क्र.५१५ निरस्त करण्यास मान्यता देण्यात आली. सदर बाब मा.उच्च न्यायालय, मुंबई खंडपीठ औरंगाबाद येथे सिव्हील अप्लीकेशन करून निदर्शनास आणून द्यावी, असे ठरले.”

त्यास अनुसरून, याबाबत मा.उच्च न्यायालय, मुंबई खंडपीठ औरंगाबाद येथे सिव्हील अप्लीकेशन दाखल करण्यात आले होते. तथापि, दरम्यानच्या कालावधीमध्ये मा.उच्च न्यायालय यांचेकडून मा.व्यवस्थापन समितीची नेमणूक करण्यात आली होती. त्यास अनुसरून मा.उच्च न्यायालयाकडे दाखल असलेले सर्व सिव्हील अप्लीकेशन मा.उच्च न्यायालयाने मा.व्यवस्थापन समितीचे स्तरावर निर्णय घेऊन अंमलबजावणी करावी, असे निर्देश देऊन परत पाठविले. परंतु मा.व्यवस्थापन समितीची नेमणूक करतांना सदर समितीस मोठ्या आर्थिक बाबी संबंधीत निर्णय घेता येणार नाही, अशी अट घातल्याने सदर प्रस्तावावर कार्यवाही झालेली नाही.

देणगीदार साईभक्तांना सध्या देण्यात येत असलेल्या सेवा-सुविधांमध्ये वाढ केल्यास, देणगीदार साईभक्तांना निश्चितच समाधान वाटेल आणि पर्यायाने संस्थानच्या उत्पन्नातही भरीव वाढ होईल, असे नम्र मत आहे. **देणगीदार साईभक्तांना द्यावयाच्या सुधारीत सेवा-सुविधांची माहिती सोबत परिशिष्ट क्र.१ मध्ये नमुद केलेली आहे.**

साईभक्तांना सेवा-सुविधा देतांना खालीलप्रमाणे कार्यपद्धती अवलंबविणे आवश्यक राहिल.

- १) साईभक्तांनी चेकद्वारे देणगी दिल्यास, चेक वटल्यानंतरच साईभक्तांना सेवा-सुविधांचा लाभ देता येईल.
- २) देणगीदार साईभक्तांनी ऑनलाईनद्वारे देणगी दिल्यास, देणगी पावती सादर केल्यानंतरच उपरोक्तप्रमाणे सेवा-सुविधांचा लाभ देता येईल.
- ३) साईभक्त/कंपनी/फर्म/संस्था वगैरे हे संस्थानला विनामोबदला सेवा देत असतील तर सेवेच्या मुल्यानुसार सेवा-सुविधांचा लाभ देता येईल.
- ४) संस्थानमार्फत देणगीदार साईभक्तांना देण्यात येणा-या सेवा-सुविधांचा लाभ घेण्याकरीता देणगीदार साईभक्त स्वतः उपस्थित असणे आवश्यक राहिल.
- ५) देणगीदार साईभक्तांनी आरती/दर्शन/निवासव्यवस्था सुविधेचा लाभ घेणेसाठी संस्थानला किमान १ महिना अगोदर कळविणे आवश्यक राहिल.
- ६) संयुक्त देणगीदार (Joint Donor) साईभक्तांकरिता देणगी पावतीमध्ये देणगीदारासह एकुण दोन व्यक्तींचा समावेश राहिल. यामध्ये, पती, पत्नी, मुले, मुली यापैकी एकाचा समावेश करता येईल. देणगीदार साईभक्तास दरवर्षी नांव बदलता येणार.
- ७) जर देणगीदार साईभक्त काही कारणास्तव आरती/दर्शन/निवासव्यवस्था सेवा-सुविधेचा लाभ घेण्यासाठी येऊ शकणार नसेल तर त्यांनी संस्थानला ४८ तास अगोदर तसे कळविणे आवश्यक राहिल.
- ८) एकाच साईभक्ताने एका वर्षात एकापेक्षा जास्त वेळा देणगी दिल्यास, या सर्व देणगी रकमेची एकत्रित देणगी रक्कम विचारात घेऊन त्याला उपरोक्त तक्त्यातील नमुद देणगी रकमेनिहाय असलेल्या सेवा-सुविधांचा लाभ देता येईल.
- ९) CSR (Corporate Social Responsibility) सदर फंडातून देणगी देणा-या संस्थांसाठी अलाहिदा वेगळी पॉलिसी तयार करण्यात येईल.

सोबतच्या परिशिष्ट क्र.१ मध्ये नमुद केलेनुसार देणगी रक्कमेनिहाय श्री साईभक्तांना संस्थानकडुन प्रस्तावित केल्यानुसार सेवा-सुविधा दिल्यास, संस्थानचे उत्पन्नात वाढ होण्यास त्याचा निश्चितच फायदा होणार आहे.

त्याअनुषंगाने, मागील तीन आर्थिक वर्षात (सन २०२०-२१, २०२१-२२ व २०२२-२३) श्रीचे मंदिर व मंदिर परिसरात देणगी काऊंटरवर प्रत्यक्ष येऊन देणगी दिलेल्या साईभक्तांबाबत माहिती तंत्रज्ञान विभागाकडुन मिळालेली साईभक्तांची संख्या खालीलप्रमाणे आहे.

अ.नं.	देणगी रक्कम	देणगीदार साईभक्तांची संख्या			एकुण (२+३+४)	सरासरी (५÷३)
		सन २०२०-२१	सन २०२१-२२	सन २०२२-२३		
	१	२	३	४	५	६
०१	रु.१/- ते रु.१०००/-	७,०७,९६१	१०,०६,५७६	१८,८७,०५१	३६,०१,५८८	१२,००,५२९
०२	रु.१००१/- ते रु.१०,०००/-	७४,१२८	१,०८,४४०	३,२९,७१६	५,१२,२८४	१,७०,७६१
०३	रु.१०,००१/- ते रु.२५,०००/-	६,०२०	१०,६३६	१९,५५८	३६,२१४	१२,०७१
०४	रु.२५,००१/- ते रु.५०,०००/-	१,६७१	३,३१३	६,७७९	११,७६३	३,९२१
०५	रु.५०,००१/- ते रु.२,००,०००/-	१,१४७	२,३३३	५,३६१	८,८४१	२,९४७
०६	रु.२,००,००१/- ते रु.५ लाख	८८	१४४	३१४	५४६	१८२
०७	रु.५,००,००१/- ते रु.१० लाख	२१	३०	५४	१०५	३५
०८	रु.१०,००,००१/- व त्यापुढील	३६	२१	४०	९७	३२
एकुण :-		७,९१,०७२	११,३१,४९३	२२,४८,८७३	४१,७१,४३८	१३,९०,४७८

विभागाचा अभिप्राय- येथुनपुढे, मंदिर व मंदिर परिसरात देणगी काऊंटरवर प्रत्यक्ष येवुन रोख रक्कम, चेक/डीडी, परकिय चलन, सोने-चांदीच्या वस्तु, मौल्यवान माणिक मोती/खडे, तसेच वस्तुरूपाने देणगी देणा-या देणगीदार साईभक्तांना सोबतचे परिशिष्ट क्र.१ मध्ये नमुद केलेप्रमाणे सेवा-सुविधा दिल्यास, त्याचे संस्थानला खालीलप्रमाणे फायदे होतील.

- १) श्री साईभक्त संतुष्ट/समाधानी होऊन, त्यांच्या मनात संस्थानविषयी निश्चीतच समाधानाची भावना निर्माण होईल.
- २) श्री साईभक्तांमार्फत देश-विदेशात श्री साईबाबांचा प्रचार व प्रसार होण्यास निश्चितच मदत होईल. संस्थानकडुन मिळालेल्या विविध सेवा सुविधांमुळे साईभक्त समाधानी होवुन त्यांना पुन्हा पुन्हा शिर्डीत दर्शनास यावे, असे वाटेल.
- ३) पर्यायाने संस्थानचे उत्पन्नात देखील मोठया प्रमाणात वाढ होईल, असे मत आहे.

प्रस्ताव - सोबतच्या परिशिष्ट क्र.१ मध्ये नमुद केलेनुसार रकमेनिहाय देणगीदार साईभक्तांना सेवा-सुविधा पुरविणे सुरु करावयाचे झाल्यास, संस्थानकडे असलेल्या वस्त्रांच्या साठ्याच्या उपलब्धतेनुसार देणगीदार साईभक्तांना वस्त्रे देण्यास, तसेच श्री साईचरित्र ग्रंथ, श्रीडी फोटोज व इतर फोटोज प्रकाशने विभागाकडून वेळोवेळी घेणेस, आणि देणगीदार साईभक्तांना देण्यात येणा-या सप्रेम भेट वस्तु करिता माहिती तंत्रज्ञान विभागाकडून सॉफ्टवेअरमध्ये तशी सुधारणा करून घेणेस, तसेच प्रस्तावातील उपरोल्लिखित कार्यपध्दतीसाठी येणा-या योग्य त्या खर्चास मान्यता मिळणेकामी तसेच,

देणगीदार साईभक्तांकरीता करावयाच्या कार्यवाहीबाबत :-

१) लेखाशाखा विभाग :-

- (१) देणगीदार साईभक्तांकडून विहीत नमुन्यातील फॉर्म भरून घेऊन सदर भक्ताचे पॅन कार्ड घेऊन देणगी रकमेची पावती व त्यासोबत प्रस्तावात निश्चित केलेनुसार उदी प्रसाद देऊन देणगीदार साईभक्तास जनसंपर्क कार्यालयापर्यंत पोहोच करणे.
- (२) देणगीदार साईभक्तांस परिशिष्ट क्र.१ मध्ये नमुद वस्र सप्रेम भेट देणे.
- (३) सदर देणगी रक्कम व वस्त्रांच्या जमा-खर्चाच्या नोंदी लेखापुस्तकामध्ये घेणे.

२) जनसंपर्क कार्यालय :-

- (१) देणगीदार साईभक्तांची दर्शन/आरती ची व्यवस्था करणे.
- (२) देणगीदार साईभक्तांसाठी आरती/दर्शन/निवासव्यवस्थेचा कोटा जनसंपर्क विभागामार्फत निश्चित करणे.

३) प्रकाशने विभाग :- देणगीदार साईभक्तांकडून देणगीची पावती घेऊन ती तपासून त्यांना श्री साईचरित्र ग्रंथ (भाषेनुसार) व श्री साईबाबांचा फोटो देणे.

४) प्रसादालय विभाग :- देणगीदार साईभक्तांची देणगी पावती तपासून घेऊन त्यांची व्हीआयपी कक्षात प्रसाद भोजनाची व्यवस्था करणे.

५) निवासस्थाने विभाग :- देणगीदार साईभक्तांची देणगी पावती तपासून घेऊन उपरोक्त तक्त्यात नमुद केलेनुसार त्यांची निवासव्यवस्था करणे.

६) लाडू प्रसाद निर्मिती विभाग :- देणगीदार साईभक्तांची देणगी पावती तपासून घेऊन त्यांना परिशिष्ट क्र.१ मध्ये नमुद केलेनुसार लाडू पाकीटे देणे.

७) माहिती तंत्रज्ञान विभाग :-

- (१) माहिती तंत्रज्ञान विभागामार्फत संस्थानचे www.sai.org.in या अधिकृत संकेतस्थळावर देणगीदार साईभक्तांसाठी आरती/दर्शन/निवासव्यवस्था सुविधेसंबंधी कोटा व प्रतिक्षा यादी प्रदर्शित करणे.

(२) देणगीदार साईभक्तांना देण्यात येणा-या सप्रेम भेट वस्तुंकरिता सॉफ्टवेअरमध्ये त्याप्रमाणे दुरुस्ती करून घ्यावी. जेणेकरून सॉफ्टवेअरच्या रिपोर्टनुसार देणगीदार साईभक्तांना देण्यात आलेल्या सप्रेम भेट वस्तुंच्या स्वतंत्र जमा-खर्चाच्या नोंदी दर माहिण्याला ठेवता येतील.

तरी देणगीदार साईभक्तांना द्यावयाच्या सुधारीत सेवा-सुविधांबाबत निर्णय होणेकामी सदरचा प्रस्ताव मा.तदर्थ (Ad-hoc) समितीचे सभेसमोर निर्णयार्थ सादर.

(पी. शिवा शंकर, भा.प्र.से.)
मुख्य कार्यकारी अधिकारी
श्री साईबाबा संस्थान विश्वस्तव्यवस्था, शिर्डी